

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РОЛЬ ЖИТТЄВИХ ЗАВДАНЬ У СИСТЕМІ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

В.К. Крижановська

Херсонський державний університет, kryzhanovskaya.valeria01@gmail.com

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор В.І. Шебанова

Актуальність теми. Наше сьогодення за останні роки зазнало суттєвих змін. Наслідком стрімкого розвитку технологій та медицини стала подовжена тривалість життя та необхідність адаптуватися до нових умов, простору за короткий проміжок часу. З'явилася необхідність планувати, обирати вектор свого розвитку за допомогою життєвих завдань, які виникають незалежно від статусу та віку, з народження і до самої смерті. Життєві завдання є своєрідною константою, переломним моментом, подолавши який людина отримує досвід. Досвід, як одиниця практичного і теоретичного в подальшому асимілюється через рефлексивний процес і постійний самокритичний, утворюючи інструментарій проектування власного майбутнього. Процес утворення нових життєвих завдань безперервний. Актуальність життєвих завдань пов'язана з контролем життєвого напрямку, доміантною позицією по відношенню до понять «доля» та «призначенням», об'єктивізація шляху моделювання власного майбутнього, адаптація до несподіваних і стихійних хвиль. Т.М. Титаренко відзначає, що відчуття хоча б часткової впорядкованості, «приборканості» майбутнього забезпечує довіру до світу [4, с.48].

Засновниками психології життєвого шляху можна вважати відомих психологів: С.Л. Рубінштейна, який пов'язував життєвий шлях зі способом життя суспільства і охрестив набутий досвід мудрістю, а також Б.Г. Ананьєв, який вважав, що розвиток особистості є безпосереднім впливовим фактором змін у життєвому циклі. Крім того, психологічним проблемам людського життя присвятили свої наукові дослідження і зарубіжні психологи, такі як А. Адлер, який виділив три основні життєві завдання: робота, дружба та любов, а також

Ш. Бюлер, яка вперше запровадила в науковий обіг термін «життєвий шлях особистості», а також С. Мадді, який створив концепцію життєстійкості в системі подолання життєвих завдань, що включає в себе три автономних компонента: залученість, контроль і прийняття ризику. Наукова спадщина психологів підлягає вивченню, осмисленню і подальшому розвитку в нових дослідженнях з психології життєвого шляху особистості.

Метою статті є визначення ролі життєвих завдань в системі розвитку, життєвого шляху, особливості їх впливу на структурування власного життя.

Виклад основного матеріалу. Життєвий шлях (планування, постановка цілей) як стійкий процес – головний інструмент перетворення бажаного в дійсне. Одиниця життєвого шляху – це вирішене життєве завдання. У свою чергу життєве завдання – це мета, яку необхідно виконати. Протягом усього життя перед людиною з'являється низка завдань, які в результаті рішення перетворюються в досвід, тим самим завдання як феномен кожен раз має новий неповторний хід перебігу, пройдені випробування створюють свого роду програмний сценарій, при якому особистість вирішує проблему не витрачаючи власні ресурси. Рішення життєвих завдань зумовлює наше майбутнє.

Для кожної людини власний життєвий шлях індивідуальний і неповторний. У контексті розвитку особистості варто розділяти поняття «життєвий шлях» і «час життя». Перше існує в просторі ситуацій, стратегій рішень та досягнень. Рішення життєвих завдань безпосередньо впливає на розвиток особистості, друге лише біологічний відрізок від точки А до точки Б, тобто етапи онтогенезу.

Важливо розділяти процеси життєвого шляху і розвитку особистості. Перше – це часовий відрізок від народження і до смерті, наповнений подіями, в процесі якого у індивіда з'являються завдання і необхідність пошуку шляхів вирішення (певний спосіб, стратегія, вибір), а розвиток особистості — це процес, в якому тіло знаходить власну неповторність, досвід, автентичність, індивідуальність, особистість. Поняття «вибір» – це самовизначення особистості. У системі розвитку відбувається наповнення

внутрішньоособистісного ядра, досягнення індивідуальності відбувається в межах двох течій: перехід від бажаного до дійсного (виконання цілей), а також збагачення фундаментальними та другорядними знаннями через отримані макро-, мікротравми, які в підсумку перетворюються у власні принципи, ресурси, досвід, глибину сутності, переживання, потенціали та таланти. Процес не має часових норм і фази завершення.

Т.М. Титаренко відзначає: «...автентичність досягається не через задоволення короточасних інстинктивно-потребових вимог і не через відповідальність виборів, а як неперервна, нерозривна, послідовна активність, виявляється в різних ситуаціях і стосунках, триває поза часом» [4, с.112].

Одиниця в системі життєвого шляху – це «подія». Роль події в розвитку – це динамічні, хвилеподібні ситуації, які активізують зміни в житті. Долаючи ситуацію – ми отримуємо результат. Життєвий шлях корелює з кількістю подій в житті.

Дотримуючись теорії Шарлотти Бюлер події можуть існувати як поза людини – у зовнішньому середовищі (наприклад, військові дії, зміна соціального статусу, роботи, положення в суспільстві), так і бути віддзеркаленням поведінки людини. Результатом впливу події ззовні стане обрана, а також згодом відображена стратегія поведінки людини в тій чи іншій ситуації та буде зумовлено його ставленням до ситуації. У другому ж типі події результатом стане відкриття нових перспектив і можливостей в проектуванні майбутнього. Обидві події впливають однаково, але різняться ступенем динамічності змін.

Предметом дискусії є процес трансформації цінностей і життєвих орієнтирів. Чи може він бути окремою подією або є лише ланкою одного ланцюга змін?

Ми дотримуємося точки зору, нерозривного зв'язку між подіями зовнішнього середовища та внутрішньо-особистісного. Зміни ззовні – це каталізатор змін всередині, включення адаптивних функцій особистості, збагачення духовних основ і матерій в системі індивідуальності.

Функція життєвих завдань в моделюванні майбутнього є ключовою. Джерелом задач можуть стати не тільки бажання індивіда, а також його характер, впевненість, вплив близьких, асиміляція соціальних норм, очікувань, економічні та географічні чинники. Все це в купі дає низку подій, які починаються найчастіше ще в минулому, відбуваються в актуальній дійсності і закінчуються в майбутньому, тим самим визначають життєвий шлях.

Поставивши собі завдання, особистість стає оповідачем власного життя, одночасно з цим задає вектор свого розвитку і проектує своє майбутнє. На прогрес безпосередньо впливає новизна життєвого завдання і цілі, її неповторність, відсутність вже існуючого алгоритму дій. Проблематикою постановки життєвих завдань є їх рутинність та закріпленість. У таких подіях немає креативності, тим самим зникає головний інструмент розвитку. Ілюзія наявності ніби нових подій призводить до стагнації, яка в подальшому переростає у кризу особистісної ідентифікації.

Узагальнюючи праці дослідників (С. Рубінштейна, Т. Титаренко, О. Злобіної, Л. Лєпіхової та ін.) ми дійшли таких критеріїв побудови життєвих завдань:

- наповненість змістом, актуальністю та відповідності культурному коду;
- адекватність, що передбачає тверезість і реалістичність мети, тобто чи здійснення мета індивідом виходячи з його зовнішніх та внутрішніх можливостей;
- креативність, не шаблонний характер, що вимагає від особистості пошуку нових алгоритмів дій;
- чесність індивіда: усвідомлення власних орієнтирів, цілей, мотивації, чиї потреби у цьому життєвому завданні задовольняються;
- екзистенціальний характер: завдання повинне спонукати до постійного пошуку себе, своєї ролі в світі і соціумі, нових шляхів.

Висновок. Життєве завдання – головний інструмент контролю над хаосом подій та потоком енергії. Індивідуальний шлях будується на тлі зовнішніх та внутрішніх подій, а також діяльності особистості. Потенціал,

перспективи,можливості зумовлюють зміни у житті, а відповідність критеріям життєвих завдань, такі як наповненість змістом, сенсом, унікальністю та творчим походженням, заручене мотивацією особистості є якісним підґрунтям в системі життєвого шляху. Автентичність, розвиток та наповненість людини визначає її досвід,погляди, стратегії та паттерни поведінки у пережитих подіях.

Література:

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания.СПб.: Питер, 2001. 288 с.
2. Маляров Н.А. Жизненный путь человека определение и содержание понятия.[Электронный ресурс]Сетевой научный журнал: *Личность в меняющемся мире: здоровье, адаптация, развитие*. 2013. №2. Режим доступа: http://humjournal.rzgmu.ru/upload-files/01_Malyarov_N_2013_02.pdf
3. Рубинштейн, С. Л. Основы общей психологии.СПб. : Питер, 2002. 720 с.
4. Титаренко Т. М., Злобіна О. Г., Лепіхова Л. А.Як будувати власне майбутнє: життєві завдання особистості: монографія. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 512 с.